

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS Focus

Vrouwelijke onveiligheidservaring

Thijs van Aken, Gerben Bakker en Jesse Kommandeur

April 2026

HCSS Focus

Vrouwelijke onveiligheidservaring

April 2026

Hoofdauteur

Thijs van Aken (Strategisch Analist)

Co-auteur(s)

Gerben Bakker (Senior Strategisch Analist
Nationale Veiligheid en Weerbaarheid)

Data-analyse en -visualisatie

Emma Bokel (Data Scientist HCSS Datalab)
Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)
Maria-Antigone Rumpf (Assistant Analyst
HCSS Datalab)

Redactie en review

Laura Jasper (Strategisch Analist en
Programmacoördinator Ondernijning)
Paul Sinning (CEO HCSS)

Projectleider en hoofdonderzoeker

Strategische Monitor Politie

Gerben Bakker (Senior Strategisch Analist
Nationale Veiligheid en Weerbaarheid)

Lead HCSS Publieksmonitor

Maatschappelijke Stabiliteit

Jesse Kommandeur (Manager HCSS Datalab)

Opdrachtgever

Directie Strategie en Innovatie, Staf
Korpsleiding Nederlandse politie.

Met dank aan/met bijdragen van

Annabelle Hueber (Directie Strategie
en Innovatie, Staf Korpsleiding
Nederlandse politie)

De analyses in dit rapport zijn afgerond in maart 2026. Gebeurtenissen of ontwikkelingen die plaatsvonden in de periode tussen afronding en publicatie zijn niet van invloed geweest op de bevindingen.

© *The Hague* Centre for Strategic Studies behoudt zich alle rechten voor. Geen enkel onderdeel van dit rapport mag gereproduceerd of gepubliceerd worden in welke vorm dan ook, in print, microfilm, fotografie, of op enig andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van HCSS. De rechten van alle foto's zijn voor behouden aan hun respectievelijke eigenaars.

Inhoudsopgave

	Takeaways	V
1.	Introductie	1
2.	Maatschappelijke normen	8
3.	Ervaring van onveiligheid	12
4.	Impact van onveiligheid	16
5.	Verantwoordelijkheid	19
6.	Conclusie	22

Over de HCSS Focus

In deze HCSS Focus belichten we de vrouwelijke onveiligheidservaring in Nederland. Daaronder verstaan we het bredere gevoel van onveiligheid dat vrouwen ervaren in het openbaar en online, als gevolg van ervaren intimidatie, grensoverschrijdend gedrag en geweld.

Focus op vrouwelijke onveiligheid. Deze onveiligheidservaring komt niet uit het niets: zij wordt gevoed door discussies over man-/vrouwrollen, normalisering van seksisme en uiteenlopende opvattingen over verantwoordelijkheid voor veiligheid. Omdat percepties, ervaringen en normatieve overtuigingen door elkaar lopen, blijft het lastig om scherp te stellen hoe groot de maatschappelijke impact van deze veiligheidsongelijkheid precies is. Maar de structurele aard van deze ongelijkheid dwingt ons om de onderliggende dynamiek beter te begrijpen.

Een gerichte momentopname. Deze HCSS Focus is gebaseerd op een beknopte peiling, onafhankelijk uitgevoerd door HCSS in samenwerking met KiesKompas. De momentopname laat zien hoe breed ervaren onveiligheid onder vrouwen is en zoomt in op de maatschappelijke normen en verantwoordelijkheidsopvattingen die hiermee samenhangen. Het indicatieve beeld dat ontstaat is niet dekkend, maar geldt als een signaal voor verdiepend trendonderzoek.

Strategisch belang voor beleid en debat. Voor beleidsmakers en geïnteresseerden maakt deze HCSS Focus zichtbaar waar spanningen rond vrouwelijke veiligheid zich manifesteren en hoe normatieve opvattingen doorwerken in gedrag en veiligheidsbeleving. Daarmee biedt deze verkenning niet alleen inzicht in de aard en omvang van de veiligheidsongelijkheid, maar, waar mogelijk, ook richting voor het versterken van maatschappelijke weerbaarheid en vertrouwen.

Takeaways

De conservatieve voorhoede is jong.

Voorals volwassen mannen onder de 45 steunen relatief vaak ongelijke normen tussen mannen en vrouwen. Juist aan de jongere mannelijke kant van de samenleving zijn conservatieve genderopvattingen het sterkst zichtbaar.

Jonge vrouwen voelen zich het vaakst onveilig op straat.

Een kwart van de Nederlandse vrouwen voelt zich frequent onveilig in de openbare ruimte. Onder jongvolwassen vrouwen (tot en met 34 jaar) is dat aandeel meer dan één op de drie.

Seksisme wordt opvallend vaak genormaliseerd.

Meer dan de helft van de mannen vindt dat een seksistisch grapje moet kunnen, tegenover ruim een derde van de vrouwen. Dat wijst erop dat ongewenst gedrag richting vrouwen voor een grote groep nog altijd binnen de grenzen van het toelaatbare valt.

Online grensoverschrijding raakt vooral jonge vrouwen.

Een kwart van de jongvolwassen vrouwen zegt online weleens te maken te krijgen met seksistische opmerkingen of ongevraagd seksueel beeldmateriaal zoals dickpics. Ook online is grensoverschrijdend gedrag daarmee voor velen geen uitzondering.

Mannen zien het probleem vaak groter dan vrouwen rapporteren.

Mannen schatten de frequentie van onveilige situaties voor vrouwen doorgaans hoger in dan vrouwen deze zelf aangeven te ervaren. Dat duidt op herkenning van het probleem, maar minder goed zicht op hoe het vrouwen dagelijks raakt.

Weinig zelfreflectie, veel projectie.

Mannen voelen zich zelden persoonlijk verantwoordelijk voor de onveiligheid die vrouwen ervaren. Tegelijk wijzen zij wel duidelijk naar andere mannen als veroorzaker van dat probleem.

De schuld ligt vooral bij de ander.

Nederlanders leggen de verantwoordelijkheid voor het oplossen van vrouwelijke onveiligheid vooral bij andere mannen, niet-westerse migrantengemeenschappen en de politie. Daarmee wordt oorzaak én oplossing vooral buiten het individu geplaatst.

1. Introductie

Deze **HCSS Focus** gaat over hoe vrouwen **onveiligheid ervaren** in de openbare ruimte, zowel op straat als online. We kijken niet alleen naar wat vrouwen meemaken, maar ook naar de normen en overtuigingen in de samenleving die eraan bijdragen dat vrouwen zich mogelijk niet gehoord voelen, of dat hatelijk, seksistisch of gewelddadig gedrag tegen vrouwen wordt genormaliseerd. In het maatschappelijk debat wordt vaak gewezen op ongelijke verhoudingen tussen mannen en vrouwen en op traditionele man-/vrouwnormen. Het idee is dat algemeen geaccepteerd seksisme kan bijdragen aan een sfeer waarin vrouwen sneller worden geïntimideerd of lastiggevalen.

We willen uiteindelijk twee dingen in kaart brengen en met elkaar in contact brengen:

1. Hoe vaak en in welke situaties vrouwen onveiligheid ervaren;
2. Welke diepere maatschappelijke opvattingen ("man-/vrouwnormen"¹) ertoe kunnen leiden dat die ervaringen worden gebagatelliseerd of als 'normaal' worden gezien.

Hoewel directe verbanden tussen normen, gedrag en ervaring moeilijk te leggen zijn, is het zinvol om a) dominante ideeën over vrouwelijke rollen en gedrag te vergelijken met b) wat vrouwen zelf rapporteren over hun gevoelens van onveiligheid.

Daarnaast kijken we naar mannen: herkennen zij de problemen die vrouwen aangeven? Komt hun inschatting overeen met hun eigen (bewuste of onbewuste) misogynie of patriarchale opvattingen? Met behulp van een peiling uit de HCSS Publieksmonitor² en aanvullende contextanalyse schetsen we zo een beeld van hoe vrouwen in Nederland onveiligheid ervaren.

De HCSS Focus reeks wordt ontwikkeld in het kader van het programma **Strategische Monitor Politie (SMP)** dat HCSS uitvoert voor de Nederlandse politie. De SMP dient om toekomstgericht beleid te helpen ontwikkelen op het snijvlak van geopolitiek, maatschappelijke dynamiek en veiligheid. De HCSS Focus is hierin een signalerend instrument dat specifieke thema's onderzoekt en duidt, op basis van empirisch onderzoek.

Vrouwelijke onveiligheidservaring? Vrouwelijke onveiligheidservaring kent zowel een subjectieve als een objectieve component. Waar objectieve onveiligheid verwijst naar meetbare incidenten zoals geweldpleging en criminaliteitscijfers, gaat het bij subjectieve onveiligheid om de ervaren dreiging in het dagelijks leven. Die ervaring ontstaat niet willekeurig, maar uit een combinatie van dreigingssignalen, maatschappelijke context en aangeleerde

¹ Man-/vrouwnormen bepalen welk gedrag voor mannen en vrouwen als acceptabel wordt beschouwd binnen een samenleving. Ze zijn ingebed in instituties, verankerd in het denken en sociale interactie. Ze spelen een rol in de toegang tot vrijheden, en beïnvloeden daarmee zelfbeschikking, macht en zelfbeeld. Zie: Cislighi, B. & Heise, L. (2020). Gender norms and social norms: differences, similarities and why they matter in prevention science. *Sociology of Health & Illness*, 42(2), pp. 415-416.

² HCSS, HCSS Publieksmonitor Maatschappelijke Stabiliteit, Voorjaarspeiling 2026. <https://hcss.nl/report/hcss-publieksmonitor-maatschappelijke-stabiliteit-hoofddlijnen-voorjaarspeiling-2026/>

verwachtingen van waakzaamheid.³ Veel vrouwen passen hun gedrag structureel aan, door bijvoorbeeld situaties te vermijden of voorzorgsmaatregelen te nemen, zonder dat dit gedrag vanzelfsprekend zou moeten zijn. Juist dat voortdurende anticiperen blijft grotendeels buiten beeld in statistieken, die voornamelijk registreren wat er daadwerkelijk gebeurt. Daarmee laat subjectieve onveiligheid een dimensie van veiligheid zien die cijfers niet vangen: niet alleen het risico zelf, maar het permanente besef ervan.

HCSS definieert de **vrouwelijke onveiligheidservaring** als het gelaagde gevoel van onveiligheid dat vrouwen ervaren in zowel de fysieke als digitale maatschappelijke ruimte, bijvoorbeeld door toedoen van ongewenst gedrag, intimidatie of geweld. Deze ervaring overstijgt het objectieve slachtofferschap en omvat de subjectieve beleving van dreigingen, de emotionele impact, en de gedragsaanpassingen die hieruit voortvloeien. Vrouwelijke onveiligheidservaring wordt mede gevormd door maatschappelijke normen die de tolerantie voor ongewenst gedrag bepalen. Daarmee is deze ervaring ingebed in een bredere maatschappelijke structuur van opvattingen.

Urgentie. Het debat over vrouw en veiligheid is de afgelopen jaren zichtbaar op scherp komen te staan. Juist in die spanning ligt de urgentie om vrouwelijke onveiligheidservaringen beter te begrijpen. Vanaf “#MeToo” en de nasleep van affaires als Epstein verschoof de aandacht naar structureel machtsmisbruik en gedrag dat onder de noemer “toxische masculiniteit” wordt besproken. Parallel daaraan kreeg “femicide” nadrukkelijker een plek in het publieke debat, als uiting van extreem geweld dat niet los kan worden gezien van mannelijke controle en genderongelijkheid. Verwant hieraan is de toename in eerge relateerd geweld, eerder beschreven in de HCSS-studie “Geweld aan de Horizon”.⁴ Daarbovenop hebben concrete, schokkende zaken zoals de moord op “Lisa” in 2025 gezorgd voor ernstige maatschappelijke verbijstering, waarin vragen over falende bescherming van vrouwen centraal kwamen te staan.

En, om dit nog complexer te maken: dit hele spanningsveld speelt zich af in een steeds onstuimiger politieke wereld dynamiek. Er tekent zich een “neoreactionaire backlash” af waarin traditionele rolpatronen en opvattingen over mannelijkheid (opnieuw) worden verdedigd. Tegelijk wordt het debat over vrouwelijke bescherming soms ge kaapt door discussies over migranten, waarin verschillen tussen niet-westerse rol opvattingen en progressieve waarden op scherp komen te staan. De kans is groot dat vrouwelijke onveiligheidservaring sneller gepolitiseerd raakt en inzet wordt van een bredere cultuurstrijd. Maar juist deze politisering maakt het noodzakelijk om terug te keren naar de kernvraag: hoe ervaren vrouwen zelf onveiligheid, en wat zegt dat over de onderliggende patronen van geweld en dreiging?

³ Almanza Avendaño, A.M., Romero-Mendoza, M., Gómez San Luis, A.H. (2022). From harassment to disappearance: Young women's feelings of insecurity in public spaces. *PLoS One*, 17(9), e0272933.

⁴ Bakker, G., Vandoren, P. & Elzinga, A. (2024). *Geweld aan de horizon*. HCSS; Kuiper, M., *Politie: 'zorgwekkende stijging' meldingen eerge relateerd geweld vooral onder Syriërs*, NRC, 31 maart 2026.

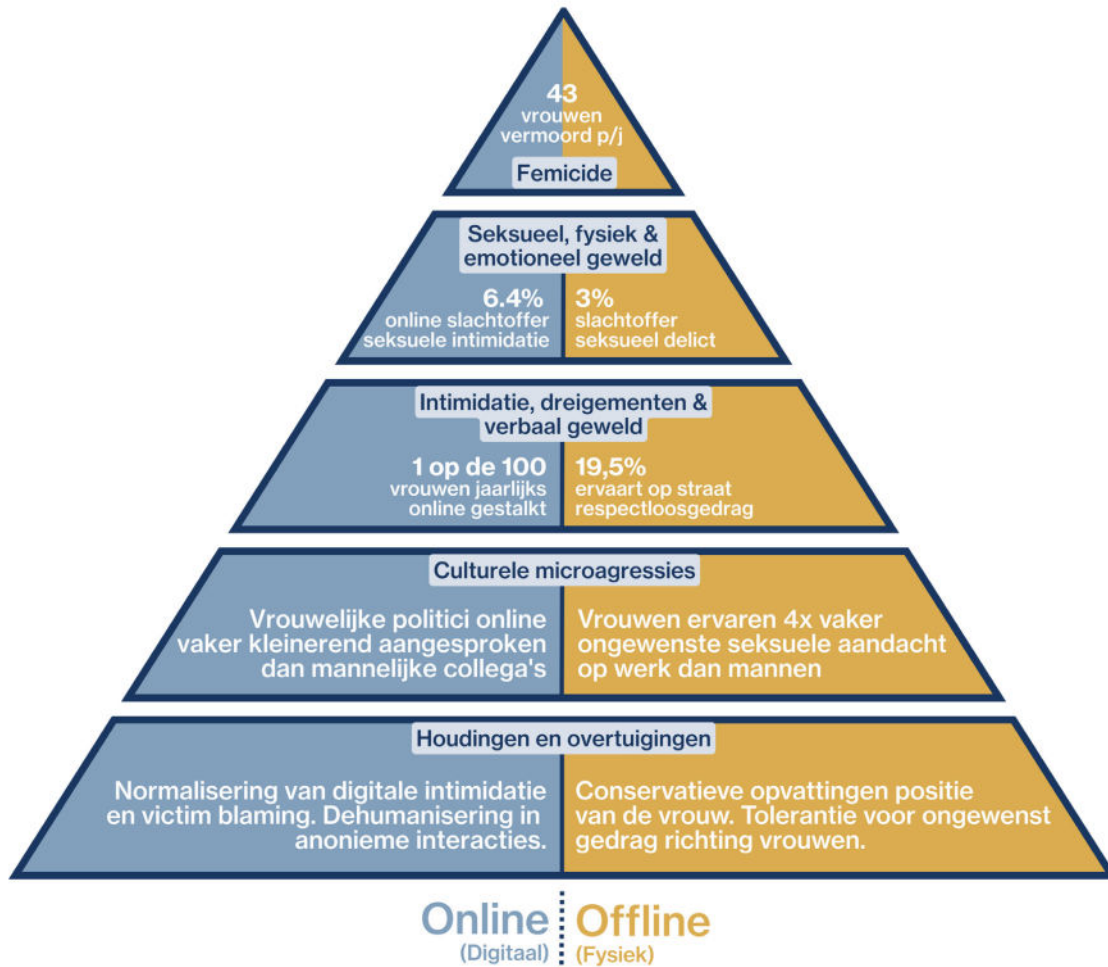
Neoreactionaire backlash? Man-/vrouwelijkheid is in Nederland politiek verankerd, onder meer via wettelijke hervormingen en de ratificatie van het Istanbul Verdrag in 2015. Desondanks is ook in Nederland een “neoreactionaire backlash” zichtbaar waarin traditionele rolpatronen terugkeren op de rug van een anti-progressieve cultuurstrijd. Online gaat die ontwikkeling terug op platforms als 4chan, waar de voedingsbodem ontstond voor de alt-right-politiek. Met deze milieus ontwikkelden zich misogyne omgevingen zoals de *manosphere*, met verwante communities als de *Men’s Rights Activists (MRA)*, *Men Going Their Own Way (MGTOW)* en *Pick-Up Artists (PUA)*, en het meer radicale milieu van de *Incelosphere*, waar jongens seksuele frustraties omzetten in verachting van vrouwen of haat tegen de gefeminiseerde samenleving. De extreme populariteit van Andrew Tate heeft gezorgd voor mainstream bereik. Maar het zijn niet alleen mannen. Aan de lifestyle-kant staat de *tradwife*-beweging, waarin traditionele rolpatronen rond gezin en vrouwelijkheid worden geromantiseerd door vrouwelijke influencers. Een ander element van neoreactionaire opleving wordt gevormd door (paleo-)christelijke groepen met zeer conservatieve opvattingen over hiërarchie, gezin en man-vrouwverhoudingen.

Manifestaties van vrouwelijke onveiligheid. Waar kijken we precies naar als we het hebben over vrouwelijke onveiligheid, nog voor de ervaring in beeld komt? Vrouwelijke onveiligheid laat zich niet eenvoudig vangen in cijfers. Als het gaat om zichtbare incidenten, bieden politie- of CBS-statistieken vooral zicht op de top van de geweldspiramide: fysiek geweld, zedendelicten en in extreme gevallen femicide.⁵ Daarnaast is er een online dimensie bijgekomen waar nog beperkt zicht op is, denk aan sextortion, online misbruik en doxing. Maar daaronder ligt een moeilijk te meten laag van ervaringen die vaak buiten beeld blijven door onderrapportage of normalisering. Subtielere vormen van geweld, zoals straatintimidatie, seksisme op sociale media, worden lang niet altijd gemeld en zijn bovendien moeilijk juridisch af te bakenen. Veel van dit gedrag valt in de categorie *awful but lawful*: emotioneel ontwrichtend, maar nauwelijks strafrechtelijk sanctioneerbaar.⁶ Juist die onderliggende ervaringen vormen de brede basis van de geweldspiramide. Die basis laat zien dat ernstiger vormen van geweld geworteld zijn in een bredere context van genormaliseerde intimidatie, seksisme, patriarchale overtuigingen, enzovoort.

⁵ CBS. (2026). Veiligheidsmonitor 2025. CBS. (2024). Emancipatiemonitor 2024.

⁶ Qiang, C. Z., Zimmerman, J. M., & Elefante, M. (2025). *Awful but lawful: Confronting technology-facilitated gender-based violence*. World Bank Blogs.

Hybride piramide van geweld tegen vrouwen

Bron: CBS, Groene Amsterdammer

Normatieve voedingsbodem van vrouwelijke onveiligheid? Toont de geweldspiramide op bovenstaande figuur dat vrouwonvriendelijke normen aan de basis staan van meer geweld tegen vrouwen? Een direct verband is moeilijk te bewijzen. Sommigen wijzen op correlaties tussen geweld tegen vrouwen en traditionele maatschappijen.⁷ De bereidheid om tegen incidenten op te treden is lager in contexten waar *victim blaming* gangbaar is.⁸ Ook ander onderzoek bevestigt dat de normalisering van ongewenst gedrag en geweld richting vrouwen samenhangt met conservatieve gendernormen, zowel op individueel als op maatschappelijk niveau.⁹ De stap van vrouwonvriendelijke attitudes naar femicide is niet zomaar gemaakt,

⁷ Heise, L.L. & Kotsadam, A. (2015). Cross-national and multilevel correlates of partner violence: an analysis of data from population-based surveys. *Global Health*, 3(6), E332-E340; Flood, M., & Pease, B. (2009); Factors Influencing Attitudes to Violence Against Women. *Trauma, Violence, & Abuse*, 10(2), 125-142; Garcia-Moreno, C. et al. (2006). Prevalence of intimate partner violence: findings from the WHO multi-country study on women's health and domestic violence. *Lancet*, 368(9543), 1260-1269.

⁸ Gracia, E. (2014). Intimate partner violence against women and victim-blaming attitudes among Europeans. *Bulletin of the World Health Organization*, 92(5), 380-381.

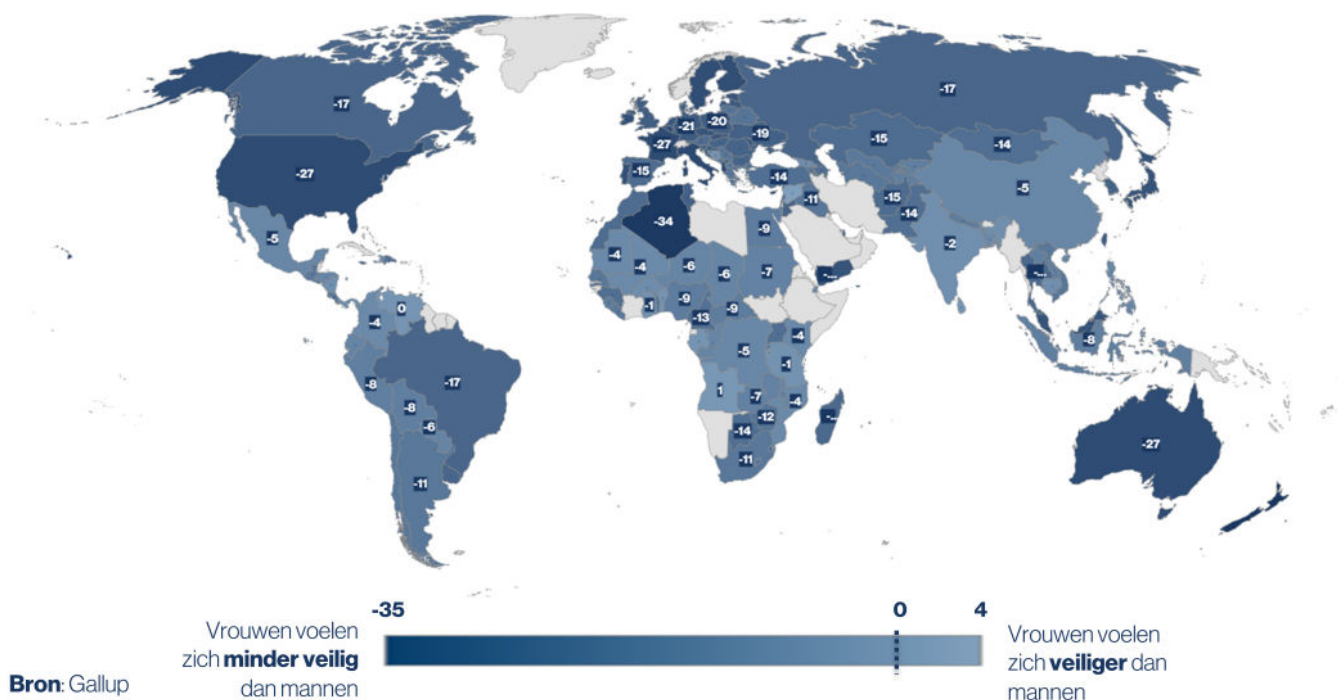
⁹ Rollero, C. & De Piccoli, N. (2020). Myths about Intimate Partner Violence and Moral Disengagement: An Analysis of Sociocultural Dimensions Sustaining Violence against Women. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(21), 8139; Bonilla-Aglovia, E., Carpio, C.C. & Garcia-Pérez, R. (2024). Do Attitudes towards Gender Equality Influence the Internalization of Ambivalent Sexism in Adolescence? *Behavioural Sciences*, 14(9), 805; Lomazzi, V. (2023). The Cultural Roots of Violence against Women: Individual and Institutional Gender Norms in 12 Countries. *Social Sciences*, 12(3), 117.

maar het normatieve klimaat is zeker van invloed in hoe serieus zaken genomen worden en waar geweldplegers mee weg denken te kunnen komen. In het online domein wordt de stap van normeloosheid naar haat en geweld tegen vrouwen tastbaarder. Vroege cases zoals *Gamergate* (zie voor de context ook het kader hierboven) hebben al laten zien hoe snel en ernstig online toxische opvattingen jegens vrouwen kunnen escaleren tot offline massa-intimidatie. In verschillende gevallen zijn deze radicaliseringsprocessen uitgemond in gewelddadig extremisme en aanslagen tegen vrouwen of symbolische doelwitten.

Vrouwelijke onveiligheidservaring in cijfers. Wat valt er, voorafgaand aan de resultaten van deze peiling, te zeggen over vrouwelijke onveiligheidservaring in cijfers? Dat vrouwen zich internationaal gezien een stuk onveiliger voelen dan mannen blijkt uit onderstaande figuur. Wereldwijd zegt 67 procent van de vrouwen zich veilig te voelen als zij 's avonds over straat loopt, tegenover 78 procent van de mannen. In meer dan honderd landen bedraagt deze veiligheidsongelijkheid tien procentpunt of meer, met name in de meest welvarende landen.¹⁰ Als het gaat om slachtofferschap, schat UN Women dat 840 miljoen vrouwen en meisjes van 15 jaar of ouder in hun leven te maken hebben met fysiek en/of seksueel geweld.¹¹ En ook online is sprake van substantiële ongelijkheid: afhankelijk van de regio heeft tussen de 16 en 58 procent te maken met online ongewenst gedrag of geweld.¹²

Vrouwelijk onveiligheidsgevoel internationaal

Internationale verschillen (in procentpunten) tussen mannen en vrouwen die zich 's nachts alleen op straat veilig voelen.

¹⁰ Gallup. (2025). *The Global Safety Report: A Safer World in Unsafe Times?*

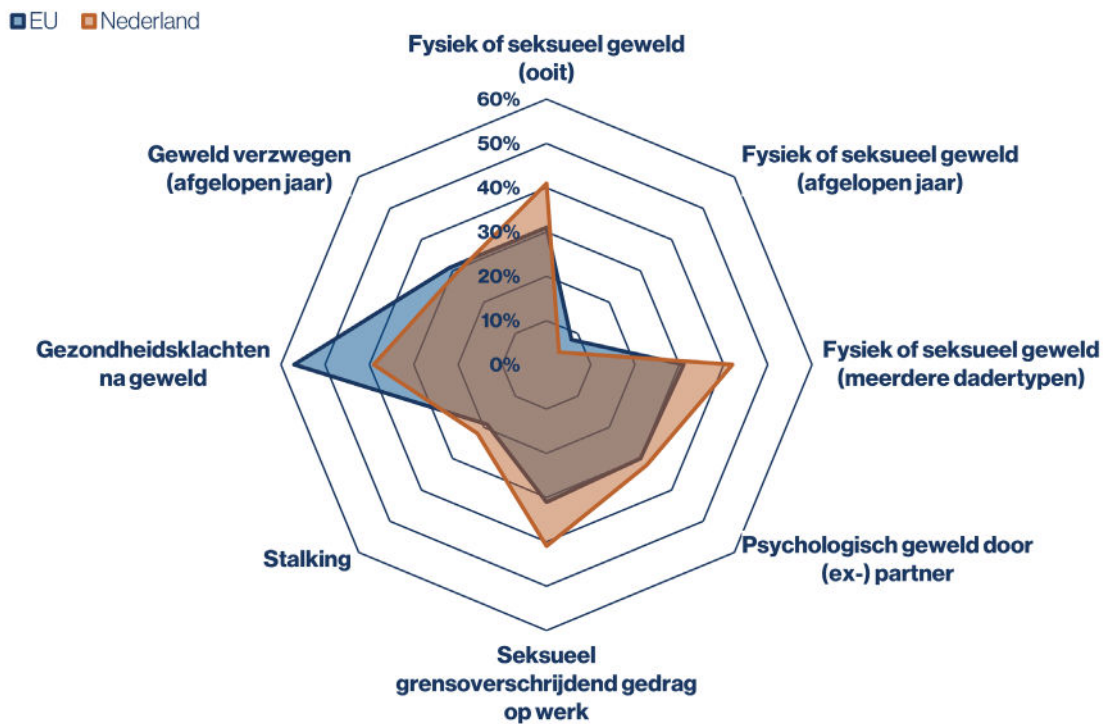
¹¹ UN Women. (November 2025). Facts and figures: Ending violence against women.

¹² UN Women. (November 2025). FAQs: Digital abuse, trolling, stalking, and other forms of technology-facilitated violence against women and girls.

Zoals in onderstaande figuur te zien is scoort Nederland op verschillende indicatoren onder het Europees gemiddelde als het gaat om slachtofferschap. Zo zegt 42 procent van de Nederlandse vrouwen te maken hebben gehad met fysiek en/of seksueel geweld, tegenover een Europees gemiddelde van 31 procent. Daarnaast komt stalking (22 procent versus 19 procent) en seksueel grensoverschrijdend gedrag op het werk (41 procent versus 31 procent) vaker voor dan gemiddeld in Europa. Nederland lijkt beter te scoren op de nazorg bij geweld tegen vrouwen. Dit blijkt uit een hogere meldingsbereidheid en een lager aandeel vrouwen dat fysieke klachten overhoudt.

Vrouwelijke onveiligheid in Europees perspectief

Vergelijking tussen Nederland en het Europese gemiddelde van het percentage vrouwen dat in de afgelopen 12 maanden geweld of grensoverschrijdend gedrag heeft meegemaakt.

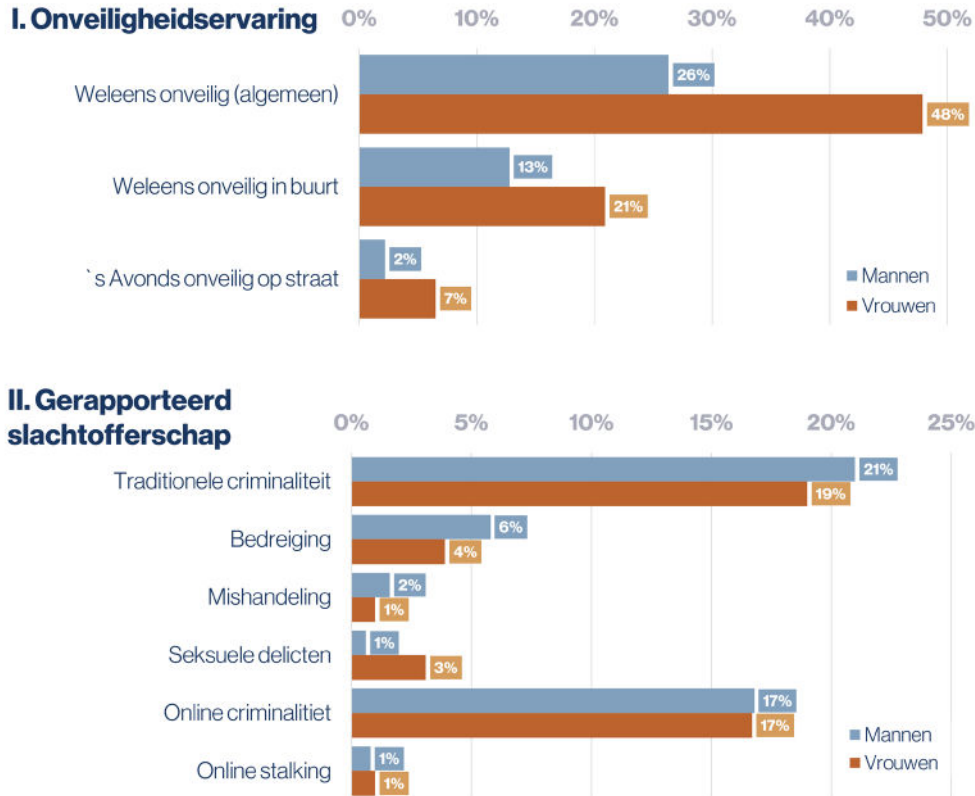
Bron: European Institute for Gender Equality

Naast een gemiddeld hogere vrouwelijke onveiligheid in Europees perspectief, blijkt ook uit landelijke cijfers dat vrouwen meer en andersoortige onveiligheid ervaren dan mannen. Zo laten cijfers van het CBS zien (2025) dat 47 procent van de vrouwen zich weleens onveilig voelt, tegenover 26 procent van de mannen. Cijfers over slachtofferschap liggen daarentegen minder ver uit elkaar. Zo zijn mannen vaker slachtoffer van bedreiging en mishandeling, en is er in het totaalbeeld van traditionele en online criminaliteit geen significant verschil in slachtofferschap.¹³ Wel hebben vrouwen vijf keer zo vaak te maken met seksueel geweld en worden zij vaker respectloos behandeld door onbekenden in het openbaar. De cijfers in onderstaande figuur laten deze discrepantie tussen ervaring en slachtofferschap duidelijk zien. Een mogelijke verklaring is een lagere meldingsbereidheid onder vrouwen en gewinning aan *awful but lawful* gedrag.

¹³ CBS. (2026). Veiligheidsmonitor 2025.

Onveiligheidservaring versus slachtofferschap

Verskil (%) tussen mannen en vrouwen in het aandeel dat zich in het openbaar onveilig voelt (I).
 Verschil (%) tussen mannen en vrouwen in het geregistreerde aantal slachtoffers (II).

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek

Vrouwelijke onveiligheidservaring gepeild. Gelet op het doel van deze Focus om de onveiligheidservaring van vrouwen in een maatschappelijke en normatieve context te belichten, heeft HCSS een aantal deelgebieden onderscheiden waarop de peiling zich heeft gericht. Het gaat om vier clusters:

- **Maatschappelijke normen** brengt in kaart in welke mate burgers steun geven aan normen die te maken hebben met de rolverdeling tussen mannen en vrouwen, en de positie van vrouwen. Daarnaast peilde HCSS de normalisering van ongewenst gedrag: in hoeverre zien respondenten seksisme bijvoorbeeld als (on)acceptabel?
- **Ervaring van onveiligheid** belicht hoe vrouwen onveiligheid ervaren en hoe mannen die onveiligheid bij vrouwen (dus plaatsvervangend) inschatten. Daarbij richten we ons op het onveiligheidsgevoel en tevens op verschillende werkelijk ervaren vormen van onveiligheid. Denk aan nafluiten of aanranding; of online aan zaken als doxing, of sextortion.
- **Impact van onveiligheid** peilt de gepercipieerde effecten van onveiligheid. Aan de orde komen zaken zoals gedragsaanpassingen of voorzorgsmaatregelen, offline en online.
- **Verantwoordelijkheid voor onveiligheidservaring** geeft aan wie respondenten verantwoordelijk houden voor de vrouwelijke onveiligheidservaring, en in hoeverre zij daar zelf verantwoordelijkheid voor voelen.

In de secties hierna duiden we deze vier onderliggende geclusterde sentimenten op basis van peilingsresultaten en verrijken deze met andere feiten en inzichten.

2. Maatschappelijke normen

Deze sectie brengt in kaart hoe verschillende groepen in de samenleving steun geven aan bepaalde gendernormen. Daarnaast toont het hoe tolerant Nederland staat tegenover verschillende vormen van ongewenst gedrag tegen vrouwen in de publieke ruimte en online.

Nederland overwegend progressief inzake rolpatronen. Aan de hand van zes stellingen over de rol en positie van de vrouw in de samenleving werden enkele normatieve opvattingen gepeild.¹⁴ Op basis van de gecombineerde antwoorden kan de helft van de Nederlandse samenleving getypeerd worden als overwegend progressief. 41 procent komt uit op een gematigde positie. Slechts een kleine groep van 8 procent kan worden beschouwd als conservatief. Vrouwen zijn progressiever dan mannen als het aankomt op gender. Waar 63 procent van de vrouwen kan worden gezien als genderprogressief, is dit bij de mannen slechts 37 procent. De meerderheid van de mannen neemt een gematigde positie in, tegenover 33 procent van de vrouwen. Van de kleine groep mensen met een conservatief normenkader is driekwart een man.

Groep jonge mannen met uitgesproken conservatieve gendernormen. Mannen van alle leeftijden zijn conservatiever dan vrouwen. Dit beeld blijft stabiel over de leeftijdsgroepen heen; er is geen aanzienlijke toe- of afname van de mate van genderprogressiviteit bij beide groepen. Wat wel opvalt is dat de verdeling van gendernormen bij mannen tussen de 18 en 44 jaar een andere vorm aanneemt dan bij de vrouw zoals afgebeeld in onderstaande figuur. Aan de conservatieve pool is bij de groep mannen een duidelijke verdikking te zien in vergelijking met de verdeling van genderattitudes bij vrouwen en oudere mannen. Hoewel de populatie mannen dus gemiddeld gezien slechts een klein beetje conservatiever is, ontstaat er wel degelijk een subgroep jonge mannen met uitgesproken conservatieve gendernormen. Deze observatie past bij het bredere patroon van “genderpolarisatie” dat de wetenschappelijke literatuur signaleert onder jongere generaties: een kloof in de steun voor conservatisme en stemgedrag voor radicaal-rechts tussen jonge mannen en vrouwen.¹⁵ Niet geheel verrassend stemden respondenten met een conservatieve rolpatronen met name voor de PVV en voor de FvD.¹⁶ Dit matcht met het anti-woke-profiel van deze partijen en de afkeer van de verslapping en feminisering van de samenleving.¹⁷

¹⁴ Respondenten zijn zes stellingen voorgelegd die op verschillende manieren hun genderattitude in kaart brengen. Per respondent zijn deze antwoorden geaggregeerd naar een score op de schaal genderconservatief – genderprogressief. Hieruit volgt een indeling in de groepen genderconservatief, gematigd en genderprogressief.

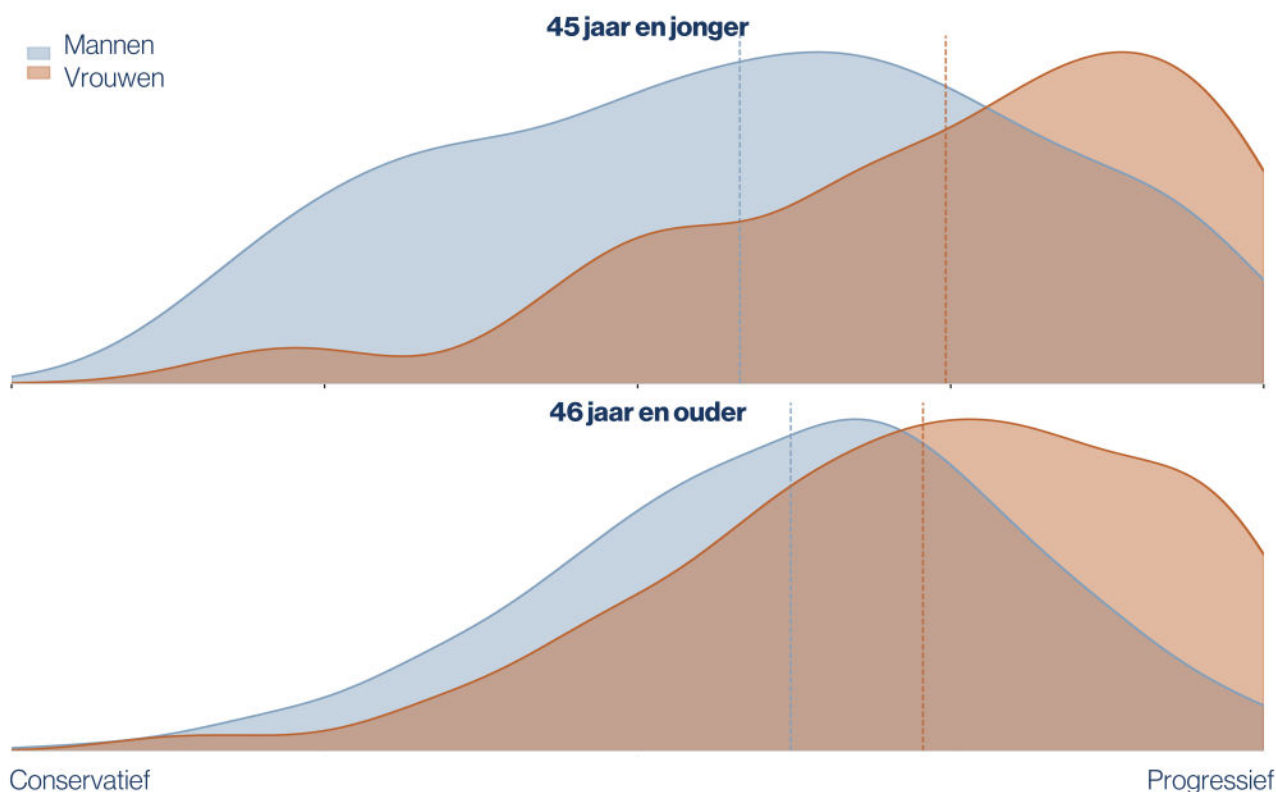
¹⁵ Abou-Chadi, T. (2024). A gendered far-right wave among young voters in Western Europe?, *European Journal of Politics and Gender*; Langsæther, P. E., & Knutsen, C. H. (2025). Are women more progressive than men? Attitudinal gender gaps in West European democracies. *International Political Science Review*, 46(3), 442-453; Dekker, N., Bakker, B. & van der Maas, H. (2024). De Gen Z Gender Gap: jongens opvallend conservatiever. *Stuk Rood Vlees*; Skinner, G., Moser, J. & Ryan, O. (2025). Progress and Polarisation: Global Attitudes Toward Gender Equality in 2025. *Ipsos*.

¹⁶ Segers, I.B. (2024). The Anti-Woke Academy”: Dutch Far-Right Politics of Knowledge About Gender. *Politics & Gender*, 21(2), 195-219; Berkeljon, S. & Meindersma, B. (24 januari 2026) Op de dansvloer van het kerstgala flirt de JFVD opzichtig met extreemrechts, *Volkskrant*.

¹⁷ Fiers, R. & Muis, J. (2021). Dividing between ‘us’ and ‘them’: the framing of gender and sexuality by online followers of the Dutch populist radical right. *European Journal of Politics and Gender*, 4(3), 381-402.

Gendernormatieve rolopvattingen

De verdeling (conservatief tot progressief) van gendernormatieve rolopvattingen onder mannen en vrouwen, uitgesplitst naar leeftijd, waarbij beide verticale lijnen het gemiddelde aangeven.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Ondanks het beperkte deel conservatieven vinden bepaalde reactionaire zorgen opvallend veel weerklank zoals weergegeven op onderstaande figuur. Zo is een derde van de mannelijke respondenten het ermee eens dat de vele aandacht voor de positie van de vrouw ten koste gaat van de man, tegenover 12 procent van de vrouwen. Dit resoneert met het zero-sum denken dat we ook zien in de eerdergenoemde Manosphere; emancipatie van de vrouw gaat per definitie gepaard met statusverlies voor de man. Daarnaast zegt 31 procent van de mannelijke respondenten het begrijpelijk te vinden dat sommige mannen gefrustreerd raken doordat vrouwen in de samenleving worden bevoordeeld. Dit ressentiment vormt de voedingsbodem voor de vijandelijkheid richting vrouwen die kenmerkend is voor misogyne en gewelddadig-extremistische online milieus zoals de Incelosphere. Beide percentages betekenen niet dat bijna een derde van de mannen extreme misogyne opvattingen aanhangt, maar laten zien dat de frustratie die deze extremistische milieus mobiliseren verre van marginaal is.

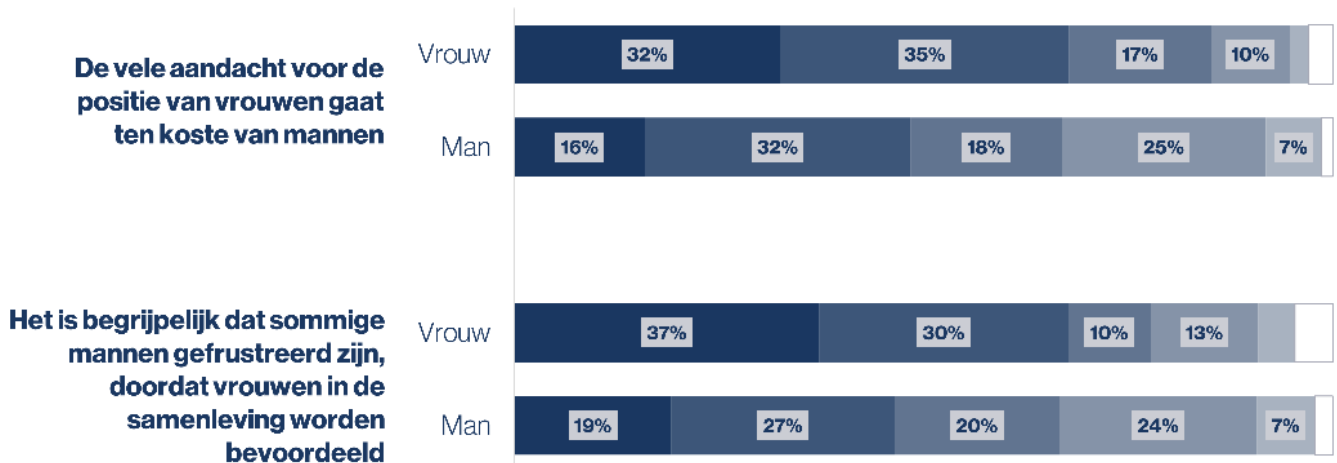
Misogynie in digitale omgevingen: van zelfverbetering naar vrouwenhaat. In de HCSS-studie “Van Meme tot Moord” werd reeds beschreven hoe toxische misogynie denkbeelden zich in digitale milieus eenvoudig verspreiden en doordringen tot mainstream media en politiek. Radicaal, soms (gewelddadig) extremistisch gedachtegoed wordt ideologisch verpakt in een narratief van gelegitimeerde frustratie en verzet tegen een (gepercipieerd) feminiene en op uiterlijke schoonheid genormeerde samenleving. Deze narratieven hebben grote aantrekkingskracht op tieners die op zoek zijn naar identiteit en richting. Ook door toedoen van algoritmische radicalisering raken jongeren sterker verstrikt in misogynie milieus.

Resonantie van gendernarratieven

Verdeling (%) van antwoorden op twee stellingen over vermeende benadeling van mannen en bevoordeling van vrouwen, uitgesplitst naar geslacht.

■ Helemaal niet mee eens ■ Niet mee eens ■ Neutraal ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens □ Weet ik niet / geen mening

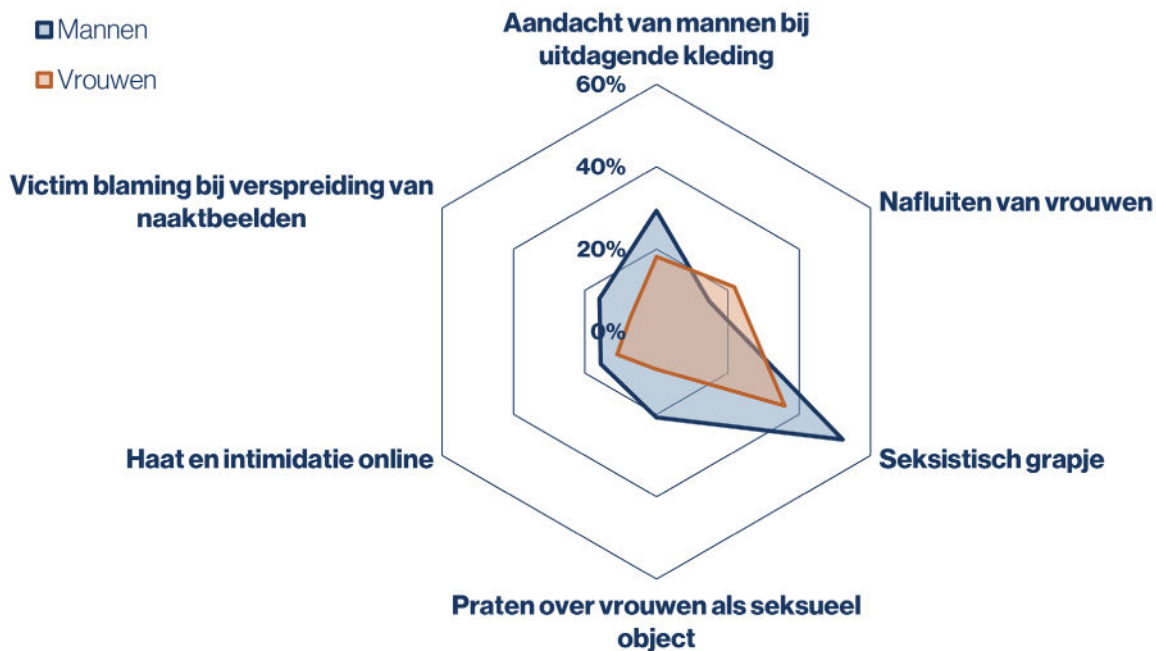
Bron: HCSS Publieksmonitor

Normalisering van ongewenst gedrag tegen vrouwen. Heersende gendernormen vertalen zich ook naar de mate waarin de samenleving ongewenst gedrag tegen vrouwen tolereert. Uit onderstaande figuur komt duidelijk naar voren dat mannelijke respondenten vaker steun uitspreken voor normaliserende opvattingen dan vrouwen. Zo vindt 52 procent van de mannen dat een seksistisch grapje moet kunnen, tegenover 35 procent van de vrouwen. 21 procent van de mannen zegt daarnaast dat zogenaamde ‘kleedkamerpraat’, waarbij mannen onder elkaar over vrouwen praten als seksuele objecten, acceptabel is. Slechts 8 procent van de vrouwen deelt die opvatting; drie vierde wijst dit gedrag af. Een opvallende uitschieter is de tolerantie voor het nafluiten van een vrouw op straat. Waar slechts 13 procent van de mannen dit acceptabel gedrag vindt, ligt de steun hiervoor bij vrouwen op 22 procent.¹⁸

¹⁸ Dit komt overeen met data uit de Emancipatiemonitor 2024 van het CBS. 17 procent van de vrouwen was het hier (helemaal) eens met de stelling ‘Als een man op straat naar een vrouw fluit is dat voor haar een compliment’, tegenover 16 procent van de mannen.

Normalisering van ongewenst gedrag tegen vrouwen

Aandeel (%) mannelijke en vrouwelijke respondenten dat verschillende vormen van ongewenst gedrag tegenover vrouwen acceptabel acht, uitgesplitst naar geslacht.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Daarnaast blijkt dat een deel van de respondenten de verantwoordelijkheid voor ongewenst gedrag bij het slachtoffer legt ("victim blaming"). Zo vindt 29 procent van de mannen dat uitdagend geklede vrouwen niet moeten klagen over mannelijke aandacht, tegenover 19 procent van de vrouwen. Online is dit beeld vergelijkbaar: mannen (16%) vinden vaker dan vrouwen (6%) dat het iemands eigen schuld is als diens naaktbeelden online verschijnen. Geslacht is echter niet de enige factor. Ook opleidingsniveau lijkt van invloed te zijn op de tolerantie voor ongewenst gedrag en victim blaming. Praktisch-opgeleiden (33%) steunen vaker dan middel- (23%) en theoretisch-opgeleiden (17%) de stelling over schaarse kleding en mannelijke aandacht. Waar slechts 5 procent van de theoretisch-opgeleiden vindt dat het verschijnen van naaktbeelden online de eigen schuld is van het slachtoffer, ligt dit percentage bij praktisch- (16%) en middel-opgeleide (13%) respondenten hoger.

Gematigde minderheid relatief tolerant tegenover ongewenst gedrag. De steun voor normaliserende opvattingen blijkt niet gelimiteerd tot genderconservatieve respondenten. Ook onder de substantiële groep gematigden is de tolerantie tegenover ongewenst gedrag opvallend hoog. Waar bijvoorbeeld een kwart van de genderprogressieven tolerant is tegenover seksistische grapjes, is dit bij de gematigde minderheid ruim 50 procent en bij genderconservatieven zelfs driekwart van de respondenten. Eenzelfde beeld zien we bij de tolerantie voor haat en intimidatie op het internet. Bijna een vijfde van de gematigde respondenten vindt dat dit erbij hoort als je veel van jezelf laat zien op sociale media, bij conservatieven en progressieven is dit respectievelijk 31 en 5 procent. Dit suggereert dat normalisering van ongewenst gedrag tegen vrouwen zich dus niet beperkt tot een kleine conservatieve kern, maar breder is geworteld in de samenleving. Het tegengaan ervan is daarmee een maatschappelijke opgave die verder reikt dan enkel het bestrijden van extreme uitwassen.

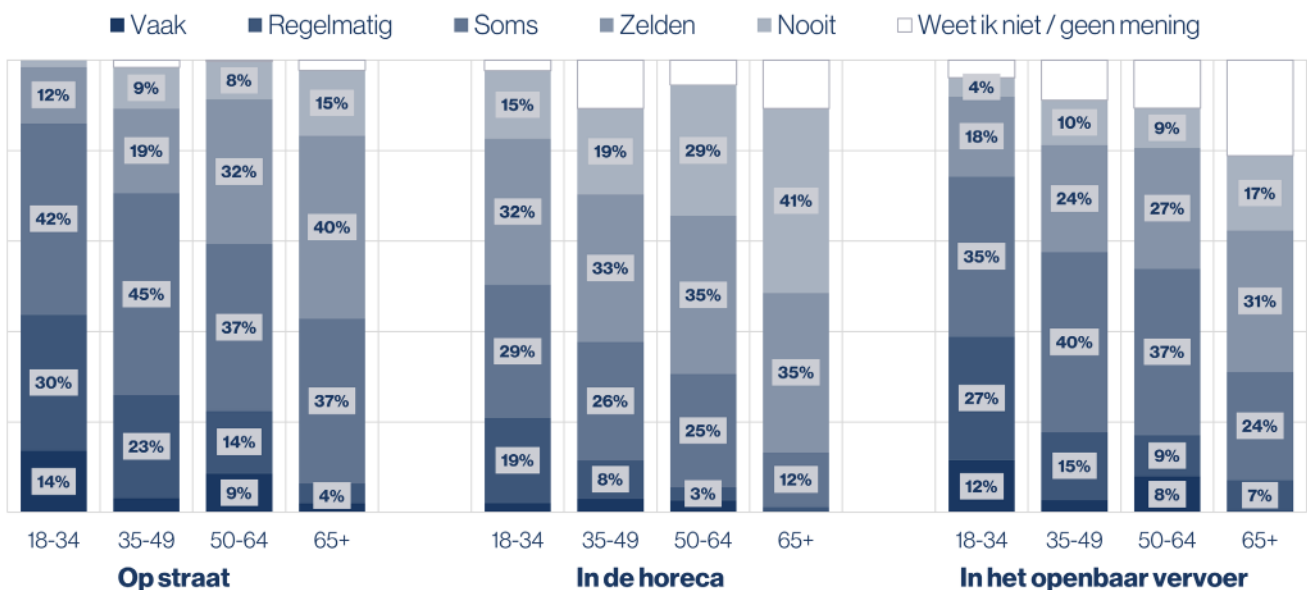
3. Ervaring van onveiligheid

De normalisering van ongewenst gedrag kan niet los worden gezien van de onveiligheid die vrouwen zelf ervaren. Hen is gevraagd hoe veilig zij zich in verschillende contexten voelen en met welke onveilige situaties zij het vaakst te maken krijgen. Mannen is gevraagd hoe zij deze vrouwelijke onveiligheidservaring inschatten.¹⁹

Onveiligheid in de openbare ruimte treft met name jonge generaties vrouwen. 86 Procent van de 18-34-jarigen zegt zich soms tot vaak onveilig te voelen op straat, aanzienlijk vaker dan de groep 35-49-jarigen (71%) en 50-64-jarigen (60%). Slechts 1 procent van de jongste leeftijdscategorie voelt zich nooit onveilig. Zoals afgebeeld op onderstaande figuur voelen jonge vrouwen zich ook *vaker* onveilig, bijvoorbeeld in de horeca. Hier voelt 21 procent van de 18-34-jarige vrouwen zich regelmatig tot vaak onveilig, tegenover een gemiddelde van 10 procent over alle leeftijdsgroepen. Eenzelfde onveiligheidservaring is te zien in het openbaarvervoer. Hoewel de hier gepresenteerde data zich beperken tot volwassenvrouwen is het aannemelijk dat dit patroon zich herhaald bij minderjarigen. Eerder onderzoek van het CBS liet bijvoorbeeld zien dat ongeveer 70 procent van de 14-17-jarige meiden weleens te maken had met straatintimidatie, tegenover 36 procent van de jongens in deze leeftijdscategorie.²⁰

Onveiligheidservaringen van vrouwen

Aandeel (%) vrouwen dat zich op straat, in de horeca en in het openbaar vervoer onveilig voelt, uitgesplitst naar leeftijdsgroep.

Bron: HCSS Publieksmonitor

¹⁹ Dit is een belangrijk aandachtspunt in de data die volgt. Bijvoorbeeld: een vrouw kan als individu nooit onveiligheid in het openbaar ervaren, terwijl de inschatting van een man niet snel zal zijn dat de gehele populatie vrouwen deze onveiligheid nooit ervaart.

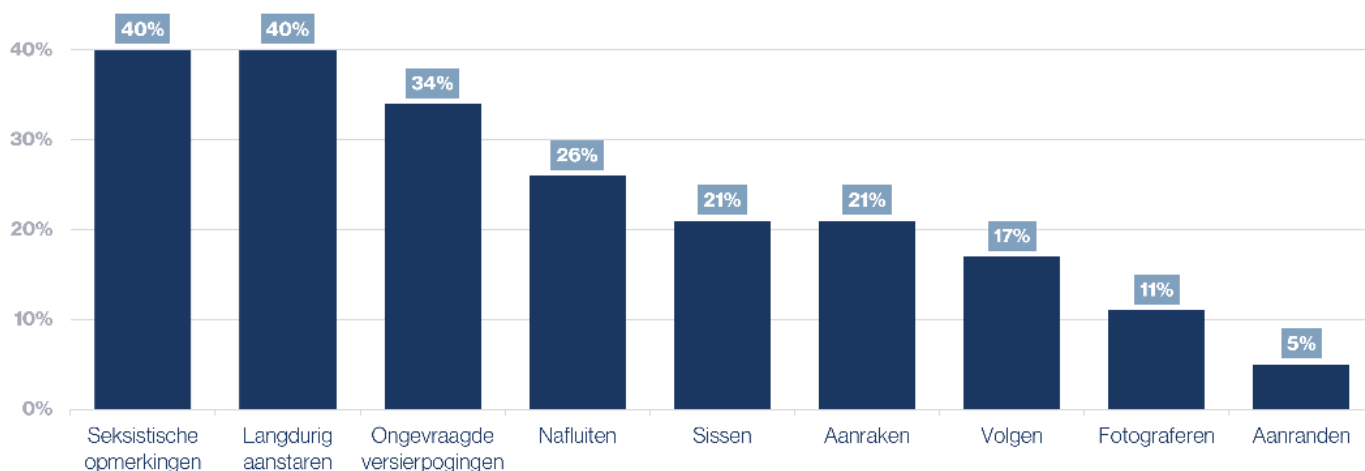
²⁰ CBS (2022), Straatintimidatie van jongeren.

Naast jongeren, voelen ook vrouwen met een niet-Europese achtergrond zich aanmerkelijk vaker onveilig op straat dan Nederlandse en Europese vrouwen. Van deze groep zegt 34 procent zich regelmatig onveilig te voelen, waar dit voor Nederlanders en andere Europeanen respectievelijk 22 en 25 procent betreft. Het verschil is het scherpst te zien in de frequentie: 16 procent van de niet-Europese vrouwen ervaart deze onveiligheid vaak, drie keer zoveel als bij de andere groepen. Als we kijken naar het soort onveilige situaties dat deze groep ervaart, valt op dat niet-Europese vrouwen vaker dan andere groepen te maken te hebben met nafluiten, sissen en ongevraagde versierpogingen.

Zoals weergegeven op onderstaande figuur zijn de meest voorkomende vormen van onveiligheid in deze uitvraag het ontvangen van seksistische opmerkingen en langdurig aangestaard worden door een onbekende. 40 procent van de vrouwen komt soms tot vaak ongewenst in aanraking met dit gedrag. Jongeren (18-34 jaar) zelfs vaker: 60 procent ontvangt soms tot vaak een seksistische opmerking, 64 procent wordt even regelmatig langdurig aangestaard. Ook ongevraagde versierpogingen komen in deze leeftijdscategorie vaker voor: 56 procent ervaart dit soms tot vaak, tegenover een gemiddelde van 34 procent.

Ongewenst gedrag tegen vrouwen in het openbaar

Aandeel (%) vrouwen dat aangeeft *soms*, *regelmatig* of *vaak* in het openbaar te maken te hebben gehad met verschillende vormen van ongewenst gedrag.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Situaties hoger op de piramide van gendergerelateerd geweld komen minder vaak voor, maar zijn zeker niet zeldzaam. Een vijfde van de vrouwen geeft aan soms tot regelmatig ongewenst aangeraakt te worden in het openbaar, ruim een tiende wordt soms ongewenst gefotografeerd en zeker 5 procent zegt te maken hebben gehad met aanranding.²¹ Ook hier overkomt de groep 18-34-jarige vrouwen zulke situaties vaker dan andere leeftijdsgroepen.

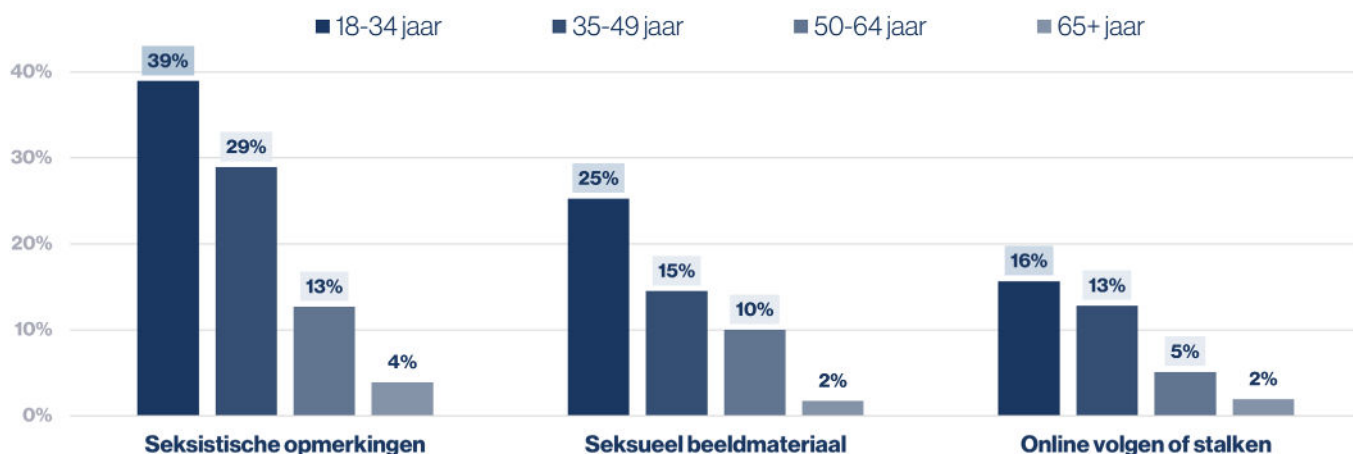
²¹ Antwoordopties 'soms' tot 'vaker'.

Online onveiligheidservaring minder heftig? Waar een kwart van de vrouwen zich regelmatig tot vaak onveilig voelt op straat, is dit online 10 procent. Dit percentage is stabiel over de verschillende leeftijdsgroepen heen, met uitzondering van een lager percentage in de groep 65-plussers. Een verklaring hiervoor kan zijn dat online een directe lichamelijke dreiging ontbreekt, wat de mogelijke impact en escalatie van onveiligheidservaring beperkt. Een andere verklaring ligt in de normalisering van ongewenst gedrag online. Op sociale media is de tolerantie voor vrouwonvriendelijke narratieven groter, waardoor vrouwen onveiligheid mogelijk ervaren als onvermijdelijk onderdeel van de digitale wereld.²²

Waar het algemene onveiligheidsgevoel online geen grote verschillen tussen de leeftijdsgroepen laat zien, komen jongeren online wel vaker in aanraking met ongewenst gedrag zoals afgebeeld op onderstaande figuur. Zo zegt 39 procent van de 18-34-jarigen vrouwen soms tot vaak seksistische opmerkingen te ontvangen in chatberichten, tegenover een gemiddelde van 21 procent. Hetzelfde geldt voor het ongewenst ontvangen van seksueel beeldmateriaal zoals "dickpics": een kwart van de jonge vrouwen overkomt dit soms tot vaak. Dat jonge vrouwen een vergelijkbaar online onveiligheidsgevoel rapporteren ondanks hun hogere blootstelling aan ongewenst gedrag kan wijzen op meer gewenning aan digitaal ongewenst gedrag.

Ongewenst gedrag tegen vrouwen online

Aandeel (%) vrouwen dat aangeeft *soms, regelmatig* of *vaak* online in aanraking te komen met verschillende vormen van ongewenst gedrag.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Ook ernstiger vormen van ongewenst gedrag online treffen de jongste groep vrouwen (18-34 jaar) vaker. Zo is 11 procent van deze groep weleens slachtoffer geweest van doxing, het zonder toestemming verspreiden van persoonsgegevens, tegenover een gemiddelde van 7 procent. Daarnaast is van 8 procent weleens seksueel beeldmateriaal verspreid en zegt een gelijk percentage op basis hiervan te zijn afgeperst (sextortion).²³

²² Chadha, K. et al. (2020). Women's Responses to Online Harassment. *International Journal of Communication*, 14.

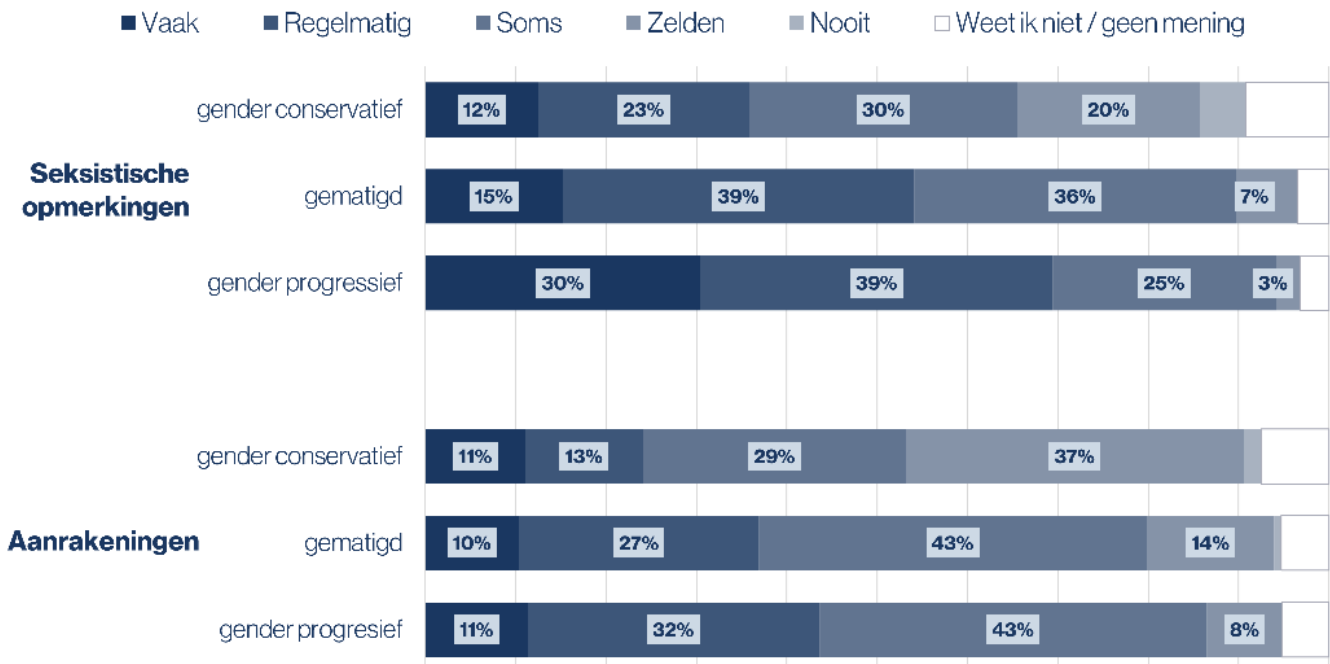
²³ Antwoordopties 'soms' tot 'vaker'.

Mannen zijn zich over het algemeen bewust van vrouwelijke onveiligheid. Hoewel mannen vaker dan vrouwen ongewenst gedrag en geweld richting vrouwen normaliseren, zijn zij zich wel degelijk bewust van de vrouwelijke onveiligheidservaring zoals weergegeven in onderstaande figuur. Zeker driekwart van de mannen schat bijvoorbeeld in dat vrouwen zich regelmatig of vaak onveilig voelen op straat. 58 procent van de mannen denkt dat vrouwen ook online regelmatig of vaker onveiligheid ervaart.

Hoe conservatiever de man, hoe minder vaak deze vrouwelijke onveiligheid (h)erkent. Een kwart van de mannen met conservatieve opvattingen over de rol van de vrouw schat bijvoorbeeld in dat vrouwen nooit of zelden te maken hebben met seksistische opmerkingen, aanzienlijk hoger dan gematigde (7%) en meer progressieve mannen (3%). Dit verschil is nog groter als we kijken naar de mannelijke inschatting van ongewenste aanrakingen bij vrouwen. Waar respectievelijk 15 en 9 procent van de gematigde en progressieve mannen inschat dat vrouwen nooit of zelden ongewenst worden aangeraakt, ligt dit percentage bij conservatieve mannen op 39 procent.

Mannelijke perceptie van ongewenst gedrag

Verdeling (%) van mannelijke inschattingen van hoe vaak vrouwen te maken krijgen met seksistische opmerkingen en ongewenste aanrakingen, uitgesplitst naar oriëntatie.

Bron: HCSS Publieksmonitor

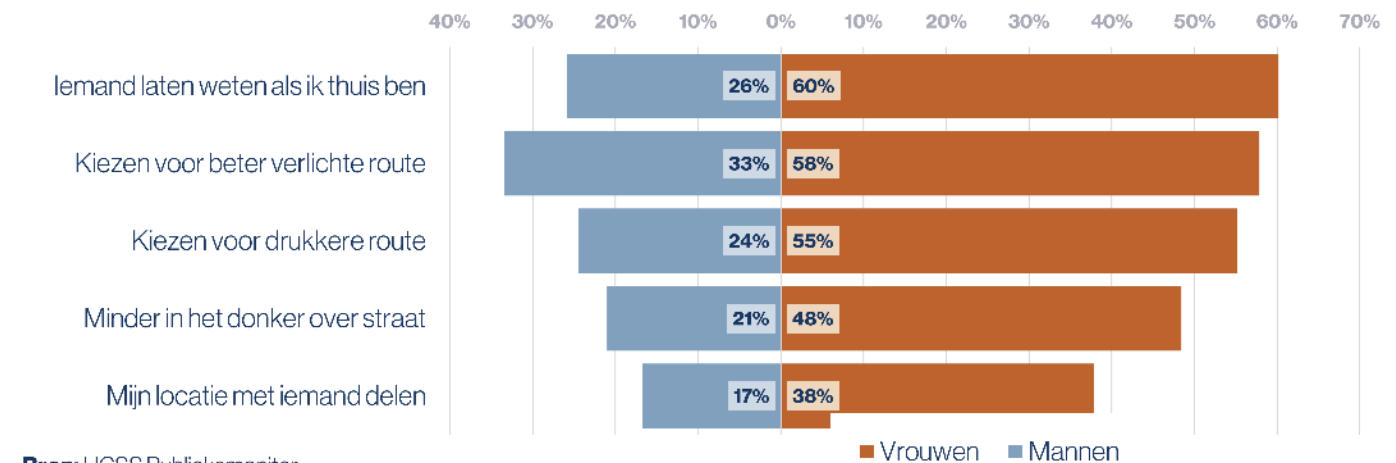
4. Impact van onveiligheid

Onveiligheid blijft zelden zonder gevolg. Dit hoofdstuk brengt in kaart welke voorzorgsmaatregelen vrouwen nemen om zich op straat en online veiliger te voelen. Dit gaat van het vermijden van bepaalde situaties en het mitigeren van risico's, tot het voorbereiden op mogelijke confrontatie. Ter vergelijking zijn ook mannen gevraagd naar de maatregelen die zij zelf treffen.

Vrouwen passen gedrag op straat vaker aan dan mannen. De vrouwelijke onveiligheidservaring wordt het meest tastbaar in de voorzorgsmaatregelen die zij nemen wanneer zij de straat op gaan. In de literatuur spreekt men in deze context ook wel over *safety work*: het vaak onzichtbare en reflexmatige werk dat vrouwen verrichten om ongewenst gedrag en geweld tegen zichzelf te voorkomen door hun gedrag voortdurend aan te passen en risico's te beperken.²⁴ Dat vrouwen inderdaad vaker nadenken over hun veiligheid blijkt ook uit de data in onderstaande figuur: terwijl ruim een derde van de mannen geen enkele maatregel neemt om veiliger over straat te kunnen, is dit bij vrouwen slechts 9 procent.

Gedragsaanpassingen eigen veiligheid op straat

De top 5 meest genoemde gedragsaanpassingen (%) om veiliger over straat te kunnen, uitgesplitst naar geslacht.

Bron: HCSS Publieksmonitor

²⁴ Vera-Gray, F., & Kelly, L. (2020). Contested gendered space: public sexual harassment and women's safety work. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 44(4), 265–275.

Vermijdingsgedrag is een van de strategieën die vrouwen toepassen om veiliger over straat te kunnen, waarbij zij bewust een risicovolle locatie, tijdstip of activiteit vermijden. Zo kiest ruim de helft van de vrouwen voor een drukker route (55%) of beter verlichte route (58%) om zich te bewegen in het openbaar. Bij mannelijke respondenten liggen deze percentages een stuk lager; slechts 24 procent kiest voor een drukker route, een derde voor een route met meer licht. Tot slot zegt bijna de helft van de vrouwen minder over straat te gaan in het donker, tegenover een vijfde van de mannen.

Risicomitigatie gaat verder dan enkel het vermijden van bepaalde situaties, vrouwen nemen ook actief maatregelen om een minder aantrekkelijk doelwit te zijn of zich te kunnen beschermen. Zo belt 34 procent van de vrouwen (al dan niet daadwerkelijk) met iemand terwijl ze onderweg zijn, zodat potentiële daders de indruk krijgen dat er iemand 'meekijkt'. Daarnaast zegt 17 procent zich minder gewaagd te kleden, vermoedelijk om minder op te vallen als potentieel doelwit. Voor het geval dat hen wel iets overkomt, heeft bijna een kwart van de vrouwen een zelfverdedigingsmiddel bij zich. Meer vrouwen zoeken bescherming via hun sociale netwerk: 38 procent deelt hun locatie met een ander en zeker 60 procent laat iemand weten als ze thuis zijn aangekomen.

Leeftijd en etniciteit versterkende factoren. Jongere vrouwen tussen de 18 en 34 ervaren niet alleen meer onveiligheid, ze passen ook hun gedrag vaker aan dan anderen. Zo kiest bijna driekwart van de jonge vrouwen voor een beter verlichte route en laat zeker 82 procent aan iemand weten wanneer ze thuis zijn. Een ander opvallend verschil is dat bijna een derde van de jonge groep vrouwen zich minder gewaagd kleedt in het openbaar, tegenover een gemiddelde van 17 procent. Dit suggereert dat vrouwen al op jonge leeftijd leren dat hun lichaam en uiterlijk een bron van ongewenste aandacht en onveiligheid kunnen zijn.²⁵

Ook vrouwen met een niet-Europese achtergrond nemen meer dan gemiddeld voorzorgsmaatregelen om veilig over straat te kunnen. Net zoals jonge vrouwen kiest ook deze groep vaker voor een beter verlichte (68%) of drukker route (67%), en kleedt zich in het openbaar minder gewaagd (30%). Daarnaast kiezen deze vrouwen er met 60 procent vaker dan andere voor om 's avonds minder over straat te gaan. Dit patroon wijst mogelijk op een mate van intersectionaliteit: voor deze vrouwen is niet alleen hun gender een bron van onveiligheid in de publieke ruimte, maar ook hun etniciteit. Die dubbele kwetsbaarheid vertaalt zich in zowel een groter onveiligheidsgevoel als intensiever vermijdingsgedrag.²⁶

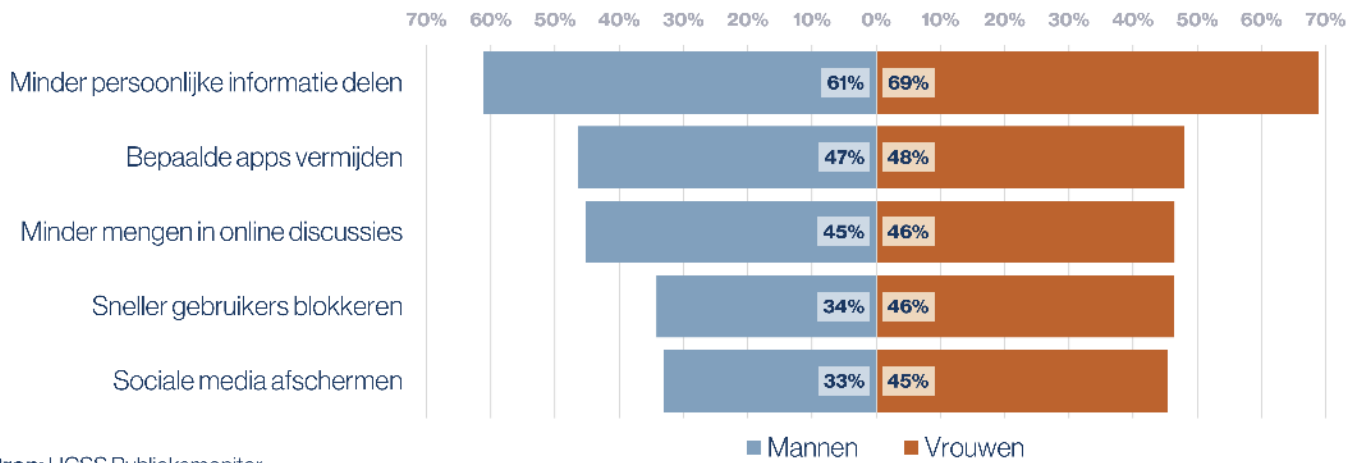
Online nemen mannen en vrouwen vaker dezelfde voorzorgsmaatregelen. Ook online nemen vrouwen vaker dan mannen maatregelen om zich veiliger te voelen, maar het verschil is kleiner dan op straat. 8 procent van de vrouwen neemt geen maatregelen online, tegenover 14 procent van de mannen. Toch is de vrouwelijke ervaring wel degelijk anders. Waar vrouwen en mannen in gelijke mate bepaalde apps en discussies mijden, beperken vrouwen actiever hun online zichtbaarheid. Zo verbergt 42 procent van de vrouwen hun locatie (versus 35% van de mannen) en schermt 45 procent hun sociale media af (versus 33%). Daarnaast nemen vrouwen vaker actie tegen andere gebruikers: 46 procent van de vrouwen blokkeert online sneller gebruikers en 39 procent rapporteert ongewenst gedrag, tegenover 34 en 28 procent bij de mannen.

²⁵ Almanza Avendaño, A.M., et al. (2022). From harassment to disappearance: Young women's feelings of insecurity in public spaces. *PLoS ONE*, 17(9): e0272933.

²⁶ Crenshaw, K. (1989). Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics. *University of Chicago Legal Forum*, 1989(1); Geliş, E. & Meinherz, F.X. (2026). Intersectional (in)securities – multiply marginalised women's experiences of (un)safety on public transport. *Mobilities*, 21(1), 214-231.

Gedragaanpassingen eigen veiligheid online

De top 5 meest genoemde gedragaanpassingen (%) om veiliger online te kunnen zijn, uitgesplitst naar geslacht.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Net zoals op straat nemen ook online jonge vrouwen (18-34 jaar) vaker maatregelen om zich veiliger te voelen. Bijna 60 procent van de jonge vrouwen schermt bijvoorbeeld hun sociale media en locatie af, en meer dan de helft blokkeert of rapporteert andere gebruikers. De verklaring voor deze verschillen is mogelijk tweeledig. Enerzijds zagen we in de vorige sectie dat jonge vrouwen meer dan gemiddeld onveiligheid ervaren online. Anderzijds is deze groep meer dan andere opgegroeid in de digitale leefwereld en beschikt daardoor mogelijk over meer kennis en know-how om zich online te beschermen.

5. Verantwoordelijkheid

Een belangrijke vraag blijft: “Wie is er maatschappelijk verantwoordelijk voor vrouwelijke onveiligheid?” Is dit het individu dat handelt uit conservatieve normen en op die grond ongewenst gedrag legitimeert? Zijn het de vrienden en netwerken die dit gedrag aanmoedigen? Of moeten juist de sociale mediabedrijven en overheid ingrijpen en handhaven? Het antwoord hierop is meerduidig en toont aan dat de vrouwelijke onveiligheidservaring samenhangt met vier in elkaar grijpende niveaus, afgebeeld op onderstaande figuur.²⁷

Vier niveaus van verantwoordelijkheid vrouwelijke onveiligheid

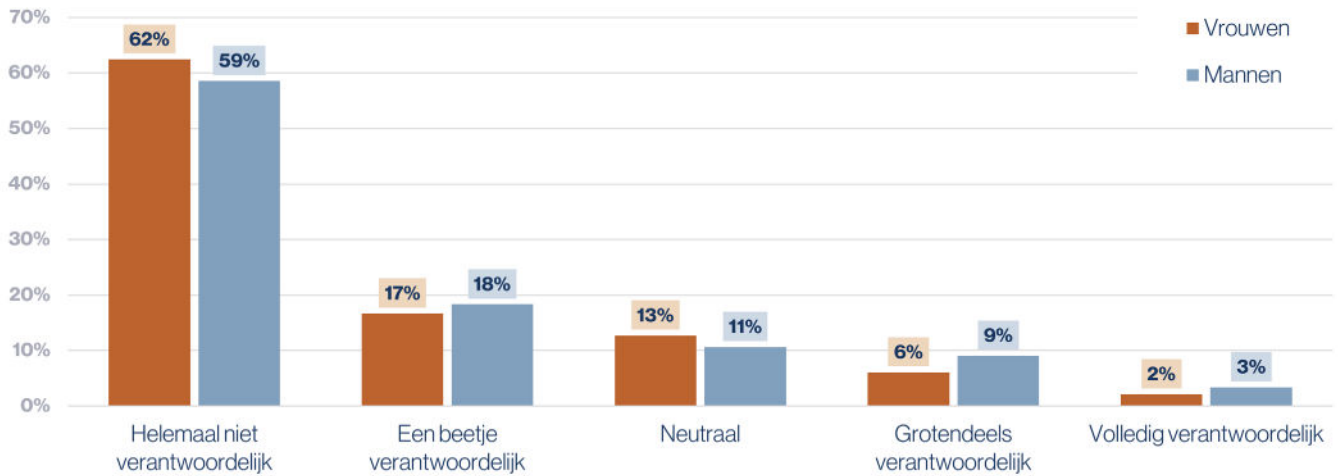

Vrijwel niemand voelt zichzelf verantwoordelijk. Ruim driekwart van de respondenten zegt zelf geen verantwoordelijkheid te voelen voor de vrouwelijke ervaring van onveiligheid zoals weergegeven in onderstaande figuur. Ondanks dat mannen zich wel degelijk bewust zijn van de vrouwelijke onveiligheidservaring, ligt dit percentage ook bij hen op 77 procent. Slechts 12 procent van de mannen ervaart enige mate van eigen verantwoordelijkheid. De grootste verschillen in verantwoordelijkheidsgevoel zijn te zien tussen de respondenten met verschillende opvattingen over de rol en positie van vrouwen. Waar 76 procent en 78 procent van de gematigde en progressieve respondenten zich niet verantwoordelijk voelt, is dit bij de groep conservatieven 87 procent. Duidelijk is dat het overgrote deel van de samenleving zich niet als individu verantwoordelijk voelt voor de veiligheid van vrouwen.

²⁷ Heise, L.L. (1998). Violence Against Women: An Integrated, Ecological Framework, *Violence Against Women*, 4(3), 277-282.

Verantwoordelijkheidsgevoel onveiligheidservaring

Aandeel (%) respondenten dat aangeeft zich in meer of mindere mate verantwoordelijk te voelen voor onveiligheidservaringen van vrouwen.

Bron: HCSS Publieksmonitor

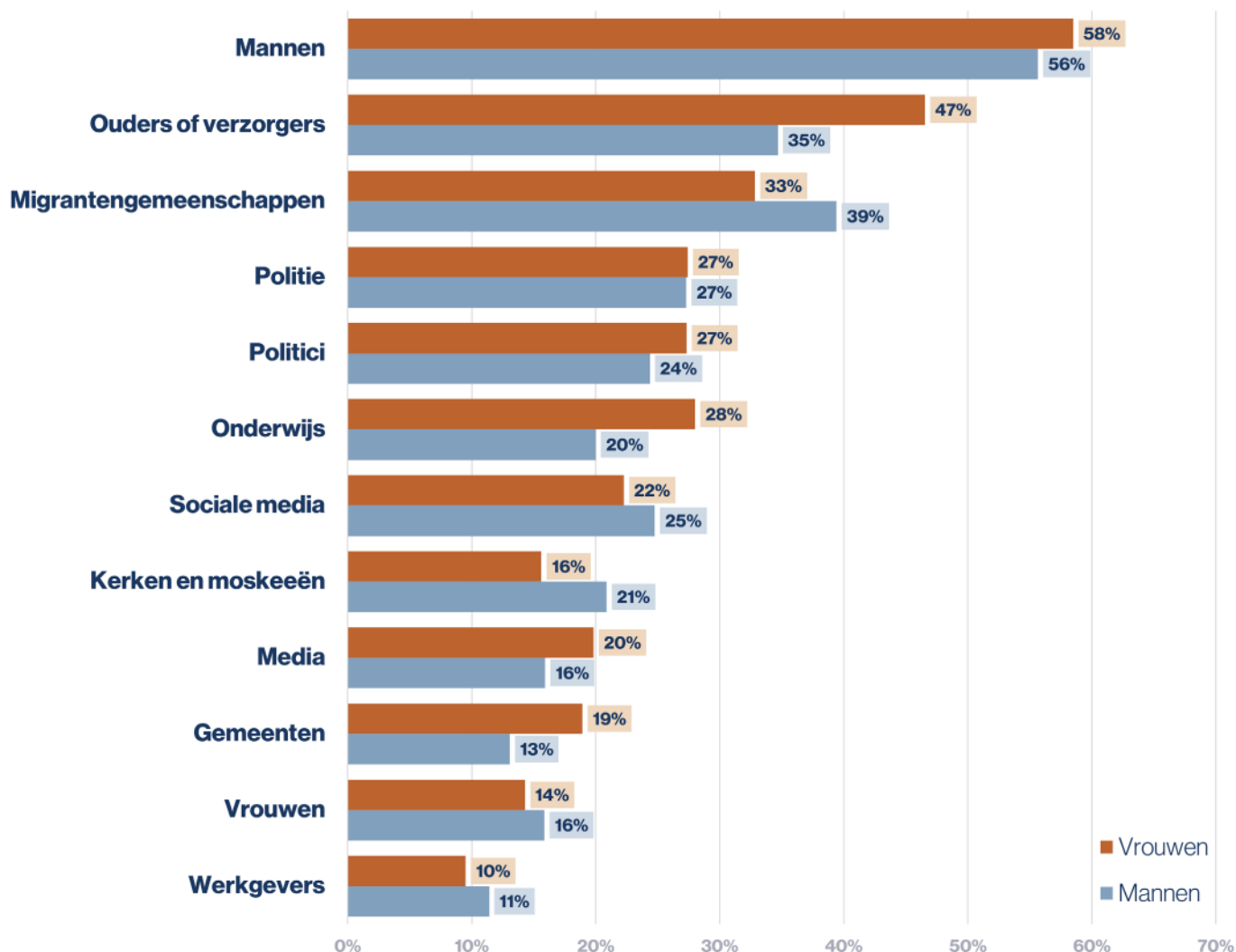
Vooraf anderen zijn verantwoordelijk. Het ontbreken van een individueel gevoel van verantwoordelijkheid wijst op wat ook wel *diffusion of responsibility* wordt genoemd. Respondenten herkennen het probleem maar zien zichzelf niet als onderdeel van de oorzaak of de oplossing. Hoe abstracter en structureler het probleem, zoals bij de vrouwelijke onveiligheidservaring het geval, hoe sterker dit effect.²⁸ Dit fenomeen is duidelijk zichtbaar in de antwoorden van respondenten zoals afgebeeld in onderstaande figuur. Waar mannen zich persoonlijk nauwelijks verantwoordelijk voelen voor de onveiligheidservaring van de vrouw, wijzen zij wel – net als vrouwelijke respondenten – andere mannen aan als hoofdverantwoordelijke. Vrouwen wijzen in tweede instantie ouders en verzorgers aan als verantwoordelijk voor het verbeteren van de vrouwelijke veiligheidservaring, bij mannen zijn dit niet-westerse migrantengemeenschappen. Een kwart van de respondenten ziet daarnaast een rol weggelegd voor de politie en politiek.

Nederlanders kijken daarmee vooral naar directe sociale omgeving (andere mannen, ouders/verzorgers, niet-westerse migranten) en het institutionele niveau voor het verbeteren van de vrouwelijke veiligheidservaring. Andere maatschappelijke actoren zoals religieuze instituten, (sociale) media en werkgevers dragen volgens de respondenten minder verantwoordelijkheid.

²⁸ Darley, J.M. & Latané, B. (1968). Bystander intervention in emergencies: Diffusion of responsibility. *Journal of Personality and Social Psychology*, 8(4), 377-383; Bandura, A. (1999). Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. *Personality and Social Psychology Review*, 3(3), 193-209.

Verantwoordelijkheid voor veiligheid van vrouwen

Aandeel (%) respondenten dat verschillende groepen en instituties verantwoordelijk acht voor het verbeteren van de veiligheid van vrouwen.

Bron: HCSS Publieksmonitor

Niet-westerse migrantengemeenschappen verantwoordelijk? In lijn met dominante narratieven in het publieke debat wijzen zowel mannen als vrouwen relatief vaak naar niet-westerse migrantengemeenschappen als verantwoordelijke voor de onveiligheid van vrouwen. Hoewel deze HCSS Focus geen data levert over ouderschap, sluit deze perceptie niet aan op het bredere normatieve beeld dat naar voren komt in de data. Als we bijvoorbeeld kijken naar de verdeling van genderattitudes onder respondenten met een Nederlandse, Europese en niet-Europese achtergrond zien we dat personen van buiten de EU even progressief zijn als 'de Nederlander'.²⁹ Ook staan zij over het algemeen even tolerant tegenover ongewenst gedrag tegen vrouwen als andere bevolkingsgroepen. Vanuit dit normatieve perspectief lijkt de perceptie dat migrantengemeenschappen als tweede groep verantwoordelijkheid zijn voor de vrouwelijke onveiligheidservaring een onterechte.

²⁹ De groep respondenten met een niet-Europese achtergrond bestaat voor 51 procent uit personen met een niet-Westerse achtergrond. 95 procent van deze groep heeft gematigde of progressieve opvattingen over de rol en positie van vrouwen in de maatschappij. Bij respondenten met een Nederlandse achtergrond is dit 90 procent. Niet-westerse respondenten zijn vaker gematigd (50%) dan Nederlandse respondenten (40%).

6. Conclusie

Door ernstige incidenten lag de landelijke aandacht recent vooral op extremere vormen van onveiligheid, zoals femicide. Deze HCSS Focus richt zich expliciet óók op subtielere ervaringen en op de mogelijk problematische normatieve basis die hieraan ten grondslag kan liggen. Terugkijkend: wat zijn de meest opvallende bevindingen, en waar moeten we beginnen met oplossingen?

Tussenstand. Een kwart van de vrouwen (25%) ervaart frequent onveiligheid in de maatschappelijke ruimte, offline én online. Mannen herkennen de subtielere onveiligheid van vrouwen overwegend ook, al is dat in plaatsvervangende zin. De peiling laat bovendien zien dat onveiligheid een duidelijke impact heeft: veel vrouwen passen hun gedrag aan, terwijl zulke aanpassingen in een veilige samenleving geen vanzelfsprekendheid zouden mogen zijn. Daar komt bij dat Nederland zich over zijn veiligheidsprestaties geen illusies hoeft te maken: zowel internationaal als binnen Europa scoort Nederland relatief minder goed. Dat wringt met het zelfbeeld van een land dat bekendstaat om een hoog welvaarts- en vrijheidsniveau.

Het conservatievere normenkader onder jongere en middelbare generaties mannen valt op. De stap van problematische normatieve voedingsbodem naar meer gerapporteerde onveiligheidservaring is niet zo makkelijk gemaakt. Maar het is al zorgwekkend als een deel van de bevolking rolopvattingen steunt waarbij het gelijkwaardig recht op veiligheid van vrouwen op het spel kan worden gezet. Er ontstaat vanuit deze hoek meer ruimte voor victim blaming of schouderophalen bij het vrouwelijke slachtofferperspectief. Het beeld werpt een belangrijke vraag op die deze studie niet ten volle kan beantwoorden (o.a. omdat de groep minderjarigen om ethische redenen niet is uitgevraagd): komen we onder druk van neoreactionaire politieke beweging langzaam aan op een punt van herroeping van emancipatoire waarden?

De bevindingen schetsen verder bij vlagen een verrassend beeld. Dat de jongere generaties mannen conservatiever zijn is opmerkelijk: het wijst op een generationele backlash: oudere generaties zijn meer emancipatoir ingesteld, of dat nu komt door hun mildere basishouding of door het opgroeien in de progressieve protestgeneratie. Opvallend is ook dat Nederlanders met een niet-westerse achtergrond vaak vergelijkbaar progressieve of zelfs progressievere normen hebben dan getogen Nederlanders. Dit weerspreekt het vooroordeel dat niet-westerse cultuurgroepen de emancipatie van vrouwen willen teruggedrijven of ongelijkwaardigheid vanzelfsprekender vinden.

Ook valt op dat mannen veel vrouwelijke onveiligheid plaatsvervangend herkennen maar weinig tot geen persoonlijke verantwoordelijkheid zien. Over het algemeen worden andere mannen, niet-westerse migrantengemeenschappen en de politie als partijen gezien die problemen op dit vlak zouden moeten oplossen. Daaruit blijkt dat er nog werk te verrichten is als het gaat om het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel van specifiek mannen zelf. Maar het is ook uit te leggen als een bevestiging van het morele individualisme van de Nederlandse samenleving: mensen hebben misschien de neiging om problemen sneller buiten zichzelf te plaatsen en de overheid dan wel andere groepen verantwoordelijk te houden.

Interventierichtingen. Op grond van de bevindingen is in grote lijnen een aantal richtingen en “do’s” en “don’ts” af te leiden. Dit brengt ons op een aantal soorten interventies die in samenhang met elkaar zouden moeten staan.

- *Kennisopbouw:* minder spannend maar wel nodig als het gaat om het *maatschappelijke* probleem. Behoud een focus op zware incidenten maar werp meer licht op de normatieve en maatschappelijke ‘kurk’ waarop algemenere uitingen drijven. Door meer kennis – nadrukkelijk ook *online* – ontstaat een scherper beeld van wisselwerkingen en tekortkomingen op het deel (collectieve) verantwoordelijkheid. Inzicht maakt slimmer beleid mogelijk. Een nadeel is dat kennisverzameling gemakkelijk kan verzanden in “meer meten” zonder dat dit leidt tot concrete verandering; koppel onderzoek aan beleidsactie.
- *Norm- en gedragsverandering* bij mannen is een belangrijke maatschappelijke knop om aan te draaien, zeker gezien de beperkte persoonlijke verantwoordelijkheid die veel mannen zichzelf toedichten. Daaronder ligt een breder, nog onopgelost vraagstuk over de rol van mannelijkheid en mannelijke eigenwaarde in de samenleving. Frustratie en desoriëntatie bij (jonge) mannen worden aangedreven door misogyne online milieus en influencers. In hoeverre neoreactionaire politiek daarin vaste voet krijgt in Nederland, is nog onduidelijk. Als dat gebeurt, zal verandering des te weerbarstiger zijn, omdat het pleidooi voor gelijke veiligheid dan gemakkelijk reactionair-politiek kan worden weggezet als een “woke”-thema.
- *Ruimtelijke en digitale aanpassing.* Door fysieke plekken en online omgevingen zó te ontwerpen dat toezicht en ontwijkmogelijkheden verbeteren, dalen fysieke risico’s. Het voordeel is dat zaken als verlichting, zichtbare aanwezigheid van politie, intensiever toezicht online concrete effecten sorteren. De keerzijde is dat deze maatregelen focussen op “hard” ontwerp, terwijl onderliggende patronen buiten schot blijven en de overheid in de “risicoregelreflex” wordt gedwongen.
- *Institutionele respons en ondersteuning.* Dat betekent o.a.: training en alertheid van politie, OV-personeel, beveiligers, laagdrempelige meldpunten, snelle opvolging, enzovoort. De kracht hiervan is dat vrouwen ervaren dat hun meldingen serieus worden genomen en dat er daadwerkelijk consequenties zijn. Een nadeel is dat, als dit losstaat van structurele verandering, de nadruk te veel op repressie en incidentafhandeling kan komen te liggen; bovendien dreigt overbelasting van politie op tal van dossiers en heerst er een begrijpelijke terughoudendheid om structurele maatschappelijke problemen te willen oplossen.

Enkele kritische kanttekeningen: Bij dit onderwerp is het belangrijk onderscheid te maken tussen *reactieve* en *proactieve* manieren van interveniëren. Aan de *institutionele* kant kan het problematisch zijn als overheid en politie vrouwelijke onveiligheid vooral benaderen met een overmatige focus op daderschap, steviger handhaving of moraliserende campagnes. In zo’n benadering dreigt het vrouwelijk perspectief te ontaarden in een maatschappelijke *blame game*.

Een proactieve strategie vertrekt vanuit een gedeeld verantwoordelijkheidskader. Daarmee verschuift een deel van de oplossing van veiligheid en handhaving naar politiek en het organiseren van maatschappelijk tegenwicht. In een gepolariseerde tijd is dat geen eenvoudige opgave, maar wel de verstandigste, omdat hier de onderliggende normen en structuren worden aangepakt.

Helaas hebben we gezien in het debat dat veel vrouwen zich genoodzaakt voelen hun gedrag reactief aan te passen. Het is van belang om te benadrukken dat dit soort maatregelen voor veel vrouwen geen vrije keuze zijn, maar een vorm van noodzakelijke zelfbescherming. Normatief is het onwenselijk als deze individuele, reactieve strategieën worden

gepresenteerd als kernoplossing of als verantwoordelijkheid van vrouwen zelf. Dat bevestigt immers dat het vooral vrouwen zijn die zich moeten aanpassen. Het uitgangspunt zou moeten zijn dat de maatschappelijke omgeving zélf veiliger wordt gemaakt, zodat dergelijke aanpassingen minder noodzakelijk worden.

De bevindingen van deze HCSS Focus benadrukken dat het doorbreken van vrouwelijke onveiligheidsgevoelens een brede aanpak vereist waarin kennisopbouw, normverandering, ruimtelijke en digitale aanpassing én institutionele versterking samenkomen. Daarbij moet de morele plicht tot veiligheid los kunnen staan van de reactionaire politieke tendensen in de samenleving. Gelijke veiligheid is niet onderhandelbaar.

The Hague Centre
for Strategic Studies

HCSS

Lange Voorhout 1
2514 EA The Hague

Follow us on social media:

@hcssnl

The Hague Centre for Strategic Studies

Email: info@hcss.nl

Website: www.hcss.nl